

UiO : Universitetet i Oslo

Den sentrale klagenemnd

Årsmelding 2016

20.februar 2017

DEN SENTRALE KLAGENEMND - Universitetet i Oslo

Årsmelding for 2016

INNLEDNING

Klagenemndas virksomhet er hjemlet i universitets- og høyskoleloven § 5-1. I tillegg gjelder forvaltningsloven for nemndas saksbehandling.

Klagenemnda behandler klager over enkeltvedtak som er fattet ved Universitetet i Oslo. Klagenemnda behandler også klager over formelle feil ved eksamen. Klagenemndas vedtak i klagesaker kan ikke påklages videre.

I tillegg behandler og treffer klagenemnda vedtak i noen sakstyper som første instans. Det gjelder saker om mistanke om fusk etter universitets- og høyskoleloven §§ 4-7 og 4-8, andre saker om bortvisning og utestengning etter §§ 4-8, 4-9 og 4-10 samt saker om forfalskning av søknadspapirer i forbindelse med opptak (§ 3-7 åttende ledd). Klagenemndas vedtak i disse sakene kan påklages til Felles klagenemnd, som er den nasjonale klagenemnda for nærmere bestemte vedtak fattet ved universiteter og høyskoler.

Klagenemnda er vedtaksfør med leder og to andre medlemmer eller deres varamedlemmer til stede.

KLAGENEMNDAS SAMMENSETNING

Klagenemnda hadde i 2016 følgende sammensetning:

leder: lagdommer Kristel Heyerdahl

vara for leder: lagdommer Eyvin Sivertsen

Representanter for de vitenskapelig tilsatte:

professor Tore Jahnsen

vara: professor Hege Merete Knutsen

førsteamanuensis Anniken Furberg

vara: professor Mats Carlsson

Studentrepresentanter vårsemesteret 2016:

Sigrid Mæhle Grimrud

Vetle Bo Saga

vara: Heidrun Elisabeth Lode

vara: Tomas Midttun Tobiassen

Studentrepresentanter høstsemesteret 2016:

Christine Overøie

Vetle Bo Saga

vara: Ingrid Keenan

vara: Aleksander Gjøsæter

Klagenemndas sekretær er seniorkonsulent Finn Ragnar Berger ved Avdeling for fagstøtte.

Årsmeldingen ble godkjent i klagenemndas møte 20. februar 2017

STATISTIKK FOR 2016

Oversikt:

Klagenemnda hadde i 2016 12 møter, hvor det ble behandlet til sammen 195 saker. Totalt ble 201 saker oversendt klagenemnda for behandling, men 3 saker ble trukket fra behandling og ytterligere 3 ble utsatt.

De temaene som Klagenemnda oftest har støtt på i sitt arbeid fremgår av følgende oppstilling:

	2015	2016
Klager over formelle feil ved eksamen/sensur/saksbehandling, jf. § 5-2	20	21
Klager over avslag på opptak til studier på grunnlag av annet opptaksgrunnlag (realkompetanse, GSK) *, jf. § 5-1	6	2
Klager over tap av studierett/studieplass, jf. § 5-1	11	13
Klager over avslag om opptak til høyere gradsstudier, jf. § 5-1	15	13
Godkjenning av utdanning, jf. § 5-1	4	2
Mistanke om fusk/forsøk på fusk, jf. §§ 4-7 og 4-8	99	90
Forfalskningssaker, jf. § 3-7, 8. ledd	6	11
Øvrige saker	41	43
	202	195

* Klager i forbindelse med det ordinære opptaket gjennom Samordna opptak behandles av Felles nasjonal klagenemnd.

Historisk oversikt fuskesakene:

År	Innmeldte saker til Klagenemnda ved UiO								Funnet skyldig i fusk av Klagenemnda								
	Fak	Jus	Med	HF	MN	OD	SV	UV	Sum	Jus	Med	HF	MN	OD	SV	UV	Sum
2002		3		1	1				5	2		1	1				4
2003		4		3	2			1	10	4		3	2			1	10
2004		6		13	4		2	1	26	6		10	3		1	1	21
2005		9	1	10	4		1		25	6	1	6	4		1		18
2006		6		17			5	3	31	2		11			5	2	20
2007		1	1	11	7		4	5	29	1	1	10	7		3	4	26
2008			11	12	30		2	2	57		-	9	19			2	30
2009		2	1	5	9		1	1	19	2		5	8		1	1	17
2010		4		12	29	1	5	4	55	2		10	25		4	4	45
2011		6		13	14		4	1	38	5		12	11		3	1	32
2012		2	2	41	17		2	10	74	1	1	37	15		2	6	65
2013			1	38	9	1	1	5	55		1	35	8	1	1	4	50
2014			1	57	3	1	3		65		1	54	2	1	3		61
2015		5	2	63	19		8	2	99	4	2	60	19		8	2	95
2016		2	4	71	3		9	1	90	2	4	70	3		8	1	88

Typer av sanksjon i fuskesakene for 2016 fordeler seg slik:

Annulering av eksamen:	12 saker
Annulering og utestengning i 1 semester:	39 saker
Annulering og utestengning i 2 semestre:	37 saker
Kun utestengning:	0 saker

Tallene oppsummert

Totalt antall innmeldte saker i 2016 var 201, hvilket er på nivå med antallet saker i 2015. 6 saker ble enten trukket eller utsatt, slik at totalt antall behandlede saker i 2016 ble 195. Fuskesakene utgjorde 42 % av saksmengden, noe som er på linje med utviklingen de siste par årene.

Fusk avdekkes både ved manuell gjennomgang av besvarelsene, og ikke minst ved hjelp av elektroniske plagiattkontrollprogrammer, i hovedsak gjennom programmet Ephorus. 78 av fuskesakene er avdekket ved hjelp av Ephorus. I 64 % av disse er 20 – 59 % av besvarelsen resultat av plagiat. I 26 % av sakene utgjør plagiat 60 – 100 % av besvarelsen. 38 % av sakene kom fra Det humanistiske fakultet, mens de øvrige sakene fordelte seg nokså jevnt over alle fakulteter, med unntak av Det teologiske fakultet, hvor det ikke er registrert noen saker.

ANNEN KLAGEBEHANDLING

Felles klagenemnd/Sivilombudsmannen

Ordinære klagesaker er gjennom behandlingen i klagenemnda ferdigbehandlet i forvaltningen, slik at vedtaket er endelig. Det er imidlertid anledning til å klage til Sivilombudsmannen.

I 2016 ble 3 saker klaget inn for Sivilombudsmannen, som ikke fant grunn til å rette innvendinger mot klagenemndas vedtak, eller for å gjøre ytterligere undersøkelser i sakene.

Klagenemndas vedtak i saker om mistanke om fusk og utestengning kan påklages til Felles klagenemnd.

I 2016 ble 8 saker oversendt Felles klagenemnd. For å konkludere med at det foreligger fusk, må både de objektive og subjektive vilkårene for fusk være oppfylt. Klagenemndas vedtak ble stadfestet i alle sakene, utenom ett, hvor vedtaket ble opphevet fordi Felles klagenemnd mente at det ikke var påvist at det objektive vilkåret for å konstatere fusk var oppfylt.

EKSEMPLER PÅ VEDTAK I KLAGENEMNDA

Klagesaker

Klagenemnda behandlet 94 klager i denne kategorien, som omfatter alle sakstyper, unntatt saker om fusk. Det kan f.eks. være snakk om klager på avslag på søknad opptak, avslag på søknad om tilrettelegging av studier og eksamener, avslag på søknad om fjerde eksamensforsøk og tap av studierett.

Eksempler

I sak vedr. klage på formelle feil i forbindelse med eksamenssensur på 4000-emne i arabisk, ble klagen ikke tatt til følge. Nemnda kom til at begrepet "ekstern sensor" i universitets- og høyskoleloven § 3-9 andre ledd skal tolkes slik at det kan omfatte professor emeritis. Studie- og eksamensforskriften § 6-2 fastsetter at den eksterne sensoren må hentes "utenfor institusjonen". Fordi professor emeritis ikke lenger har et tilsetningsforhold ved UiO, kom nemnda til at dette kravet i utgangspunktet ikke var til hinder for å anse dem som eksterne. Nemnda la også en viss vekt på praksis ved UiO. De opplysninger som nemnda innhentet fra flere fakulteter i anledning saken, viste at disse benytter professor emeritis som eksterne sensorer. Fakultetenes retningslinjer inneholdt noe ulike bestemmelser om karantenetid. Om en professor emeritus/emerita likevel hadde en slik tilknytning til institusjonen at vedkommende

ikke kunne anses som ekstern, måtte bero på en konkret vurdering av vedkommendes tilknytning opp mot bestemmelsens formål, som blant annet er å sikre en lik og upartisk bedømmelse av studentene. I den aktuelle saken disponerte vedkommende kontorplass i et felles kontor, men hadde etter det opplyste ingen annen tilknytning til UiO. Nemnda fant derfor

at vedkommende måtte anses som en ekstern sensor. Det var ikke nødvendig for nemnda å ta stilling til om det generelt burde gjelde bestemmelser om karantenetid. I den aktuelle saken lå vedkommendes tilsetningsforhold flere år tilbake i tid. Avgjørelsen var enstemmig.

I sak vedr. klage over avslag på søknad om dispensasjon fra antall forsøk til eksamen og tap av studierett på profesjonsstudiet i medisin, ble klagen ikke tatt til følge. Adgangen til et fjerde eksamensforsøk er en snever unntaksregel. Det vil bero på fakultetets skjønn om det skal gis dispensasjon fra hovedregelen om tre forsøk. Nemnda la til grunn at kandidaten hadde hatt store utfordringer i privatlivet. Fakultetet hadde imidlertid fulgt vedkommende svært godt opp, og informert om hvilke alternativer som forelå for å avhjelpe studentens situasjon. Fakultetets vurdering av studentens dispensasjonssøknad var etter nemndas syn saklig og forsvarlig, og nemnda fant ingen grunn til å sette vurderingen til side. Avgjørelsen var enstemmig.

Fuskesaker

Klagenemnda behandlet 90 saker i denne kategorien, hvor saker om plagiat og manglende kildehenvisninger dominerer.

Eksempler

I sak vedr. mistanke om fusk på emneoppgave i emnet SGO2400, høsten 2015, ble fakultetets innstilling tatt til følge. Det ble fra kandidatens side anført at det ikke forelå fusk, at alle kilder var oppgitt og at den oppgitte prosentatsen i Ephorusrapporten ikke kunne legges til grunn, siden den telte sammen flere tilsvarende treff. Det ble videre anført at det skulle være tuklet med Ephorus-rapporten. Med referanse til UiOs "Rutiner for behandling av mistanke om fusk/forsøk på fusk ved Universitetet i Oslo" pkt. 5 avsn. 3, savnet man også en oversikt over alle som hadde vært involvert i saken. Det ble anført at forholdet ikke var forsøk på fusk eller forsøk på å villedde noen. Videre ble det anført at det etter APA-stilen, som kandidaten hadde benyttet, ikke er noe krav om å markere sitater med sitattegn. Bruk av sitattegn er uansett en

ren

formalitet. Nemnda fant at selv om Ephorus-rapportens prosentangivelse ikke kunne legges til grunn fordi samme tekst var telt med treff i flere kilder, inneholdt besvarelsen kopiert materiale i et relativt betydelig omfang uten at det var gitt kildehenvisninger i teksten eller markert sitat, ved bruk av sitattegn eller innrykk. Den manuelle gjennomgangen av oppgaven viste dette

klart.

Saken dreide seg om direkte eller tilnærmet direkte gjengivelse. I et punkt i besvarelsen var det vist til aktuell kilde i parentes etter avsnittet, men teksten lå så tett på originalen at det kopierte materialet skulle vært gjengitt nøyaktig og markert som sitat. Etter APA stilen skal sitater på under 40 ord integreres i teksten og markeres med anførselstegn, mens lengre sitater skrives i egne avsnitt og markeres med innrykk. Kravet til markering av sitater framgår flere steder på universitetets nettsider. Kandidatene har plikt til å sette seg inn regelverket. Det forelå ikke unnskyldelig rettsvillfarelse. Klagenemnda fant det klart sannsynlig at det var fusket forsettlig på eksamen. Det ble reagert på forholdet med annullering av eksamen og utestengning i to semestre, dvs. vår- og høstsemesteret 2016. Avgjørelsen var enstemmig.

I sak vedr. mistanke om fusk på emneoppgave i emnet SGO2400, høsten 2015, ble fakultetets Innstilling ikke tatt til følge. Opp mot 90 prosent av besvarelsen besto av en direkte oversettelse fra engelsk til norsk av tekst som var kopiert fra fire ulike kilder. Den oversatte teksten var ikke markert som sitat ved sitattegn eller innrykk. Det var angitt kilde i parentes

bak

hvert avsnitt med angivelse av forfatter, årstall og sidetall. Fakultetet hadde lagt til grunn at

den

oversatte teksten skulle ha vært markert som sitat. Fakultetet hadde i sin redegjørelse til

nemnda

ikke opplyst hvor det framgår at direkte oversettelser skal behandles som direkte sitat etter reglene for kildebruk, og ikke som parafraser. Så vidt nemnda kunne se, var dette spørsmålet

heller ikke behandlet på følgende nettsider:

<http://www.uio.no/studier/admin/eksamen/kildebruk/>

<http://sokogskriv.no/kildebruk-og-referanser/hvordan-referere/>

<https://www.sv.uio.no/studier/ressurser/kildebruk/>

<http://www.sv.uio.no/studier/ressurser/kildebruk/APA-guide>

<http://sokogskriv.no/kildebruk-og-referanser/referansestiler/apa-6th/>

Det eneste stedet på UiOs nettsider hvor oversatte tekster var uttrykkelig behandlet, var på den nevnte nettsiden til SV-fakultetet:

<https://www.sv.uio.no/studier/ressurser/kildebruk/>, hvor det framgår følgende om oversatte tekster:

"Teksten skal gjengis ordrett. Dersom kilden er på et annet språk enn oppgaven kan du oversette, men du må da oppgi at du har oversatt teksten. Dette gjelder også tekster du finner på Internett."

Nemnda gjorde søk på APAs ressursider og fant at oversatt tekst synes å bli behandlet som parafrase og uten krav til at det angis at det dreier seg om oversettelse, se <http://blog.apastyle.org/apastyle/2014/11/lost-in-translation-citing-your-own-translations-in-apa-style.html>. Her framgår det at oversatt tekst ikke skal markeres som sitat, og at henvisningen til kilden angis i parentes med forfatternavn, årstall og sidetall slik kandidaten hadde gjort. I litteraturlisten skal det henvises til kilden med originaltittel og med en oversettelse i parentes. På denne bakgrunn kom nemnda til at det var usikkert hvilke krav som gjelder for markering og referering til direkte oversettelser. Etter det som var sitert fra SV-fakultetets sider, er det et krav om at det skal opplyses at teksten er oversatt, men dette framgår altså ikke andre steder, heller ikke på de sidene hvor det er redegjort for APA-stilen. Selv om det skulle legges til grunn at det gjelder et slikt krav, fant nemnda at informasjonen om korrekt gjengivelse av oversatt tekst var så uklar og vanskelig tilgjengelig at det ville foreligge en unnskyldelig rettsvillfarelse. Nemndas konklusjon var etter dette at det var usikkert om de objektive vilkårene for fusk forelå, og det subjektive vilkåret i alle fall ikke var oppfylt. Avgjørelsen var enstemmig.

I sak vedr. mistanke om fusk på semesteroppgave i emnet EXPHIL03 ble Det humanistiske fakultets innstilling tatt til følge. Forholdet knyttet seg til plagiat fra en rekke kilder i et svært stort omfang – opp mot 77 % - uten at det var referert til kildene i tilstrekkelig grad. Særlig alvorlig var det at kandidaten hadde benyttet seg av to andre studenters semesteroppgave og masteroppgave. Kandidaten gjorde bl.a. gjeldende at to feilaktige versjon av besvarelsen var blitt innlevert til sensur, og at det var en tredje versjon som skulle vært levert. Klagenemnda fant ikke å kunne feste lit til kandidatens forklaring, og konkluderte med at både de objektive og subjektive vilkårene var oppfylt, og at det var fusket forsettlig ved eksamen. Det ble reagert på forholdet med annullering av eksamen og utestengning i to semestre.

I sak vedr. mistanke om fusk på semesteroppgave i emnet EXPHIL03 ble Det humanistiske fakultets innstilling tatt til følge. Forholdet knyttet seg til plagiat av kilder som ikke var oppgitt verken fortløpende i teksten eller i litteraturoversikten. Det var påvist tekstlig sammenfall på opp mot 17 % med en tidligere innlevert besvarelse fra en annen kandidat. Det var ikke bare

det

materielle innholdet som var kopiert. Også disposisjon og argumentasjon syntes helt klart hentet fra kilden. Nemnda fant det skjerpene at kandidaten hadde misbrukt en medstudents tillit ved å kopiere fra dennes besvarelse. Det ble reagert på forholdet med annullering av eksamen og utestengning i to semestre.

Forfalskningssaker

Klagenemnda behandlet i 2016 elleve saker om forfalskning av dokumentasjon i forbindelse med opptak. De fleste sakene gjelder utenlandske søkere, men det har også vært saker med innenlandske søkere. I alle sakene traff nemnda vedtak om karantenetid for opptak på ett år i medhold av universitets- og høyskoleloven § 3-7 åttende ledd. Avlagte eksamener mv. ble annullert.

Eksempler:

I sak vedr. bruk av forfalsket dokumentasjon i forbindelse med søknad om opptak til mastergradsstudier, ble klagen tatt til følge. Det var påvist at den aktuelle dokumentasjonen

stammet fra en ikke-akkreditert institusjon som kun hadde til formål å gi "kandidatene" uriktig dokumentasjon på gjennomført utdanning. Det følger av uhl. § 3-7 sjette ledd at bruk av dokumentasjon fra slike institusjoner er forbudt. I medhold av uhl § 3-7 åttende ledd fastsatte nemnda ett års karantene for opptak ved institusjoner under loven.

I sak vedr. mistanke om forfalsket dokumentasjon i forbindelse med søknad om opptak til masterstudier, ble klagen ikke tatt til følge. Ved å sjekke den innsendte dokumentasjon på avlagt IELTS-test opp mot British Councils databaser for IELTS-tester, ble det avdekket at dokumentasjonen åpenbart var forfalsket. Nemnda fant det klart at forholdet var forsettlig og traff i medhold av uhl § 3-7 åttende ledd vedtak om ett års karantene for opptak til institusjoner under loven.

Andre saker

Det har i 2016 blitt behandlet fire saker med hjemmel i §§ 4-9 og 4-10, som gjelder utestegning på grunn av straffbare forhold eller uskikkethet. Videre behandlet nemnda en sak om bortvisning på grunn av grovt forstyrrende oppførsel.

NEMNDAS KOMMENTARER

Om klagesaker

Klagesakene utgjør en stor og uensartet gruppe saker. Som det fremgår av tabellen ovenfor, er det mulig å oppstille noen hovedgrupper av saker som går igjen fra år til år. Men som det også fremgår av tabellen, er det en betydelig andel av sakene som ikke lar seg plassere inn i hovedgruppene. Det gjelder blant annet saker om søknad om tilrettelegging, avslag på søknad om grad/vitnemål, fritak fra obligatorisk undervisning og søknader om permisjon.

I klagesakene vil nemnda kontrollere om vedtakene er truffet i samsvar med lov og forskrift. I mange saker vil fakultet også ha utvist et skjønn som kan være basert på faglige vurderinger eller vurderinger av rimelighet og hensiktsmessighet. Nemnda kan prøve skjønnet fullt ut. I tilfeller hvor avgjørelsen er basert på fakultetets skjønn, vil nemnda likevel ofte være varsomme med å overprøve fakultetets vurderinger. Det gjelder særlig i saker som bygger på et faglig skjønn, for eksempel saker om avslag på godkjenning av en doktorgradsavhandling.

Et annet eksempel på vedtak hvor utfallet beror på et skjønn, er søknader om ekstra eksamensforsøk. Adgangen til å dispensere fra tregangers-regelen, er utpreget skjønnsmessig. I slike saker vil nemnda tillegge fakultetets vurdering stor vekt, blant annet fordi praksis bør være konsekvent innenfor de enkelte fagområder. Det er derfor sjelden slike saker vinner frem i nemnda.

Nemnda har også en del klagesaker hvor studenter ikke har overholdt frister for betaling av semesteravgift, oppmelding til eksamen o.l. I slike saker har nemnda fulgt en streng praksis og lagt avgjørende vekt på universitetets behov for en effektiv studentadministrasjon.

For øvrig finner klagenemnda grunn til å minne om forvaltningslovens saksbehandlingsregler. En sak starter enten ved en søknad fra studenten, eller ved at den aktuelle enheten ved fakultetet selv reiser sak. I de sistnevnte tilfellene er det viktig å sørge for at studenten får mulighet til å uttale seg før vedtak treffes, slik at hensynet til kontradiksjon blir ivaretatt.

Nemnda har merket seg at fakultetene i enkelte saker ikke har fulgt forvaltningslovens krav om forhåndsvarsel til studentene før det treffes vedtak (forvaltningsloven § 16). Dette gjelder særlig saker hvor studenter er fratatt studieretten på grunn av for lav progresjon i studiene. I ett tilfelle førte manglende forhåndsvarsel til at fakultetets vedtak ble opphevet. Unntakene fra

plikten til å gi forhåndsvarsel er snevre, og nemnda vil understreke at det er viktig at fakultetene gir forhåndsvarsel før det treffes enkeltvedtak.

Det er også viktig å orientere studentene om klageretten, jf. forvaltningsloven § 27 tredje ledd. Klagen skal først vurderes av førsteinstansen, som kan omgjøre eller endre sitt eget vedtak dersom den finner grunnlag for det, jf. § 33. Hvis førsteinstansen ikke endrer vedtaket, skal saken sendes til klagenemnda sammen med en saksfremstilling der førsteinstansen gir sin vurdering av klagen.

Kravet om kontradiksjon gjelder også på klagestadiet. Førsteinstansen må derfor sende kopi av saksfremstillingen til studenten, slik at vedkommende får anledning til å komme med ytterligere kommentarer og innspill. Retten til å gi innspill gjelder i praksis frem til saken avgjøres i klagenemnda.

Om fuskesakene

En betydelig andel av fuskesakene gjelder plagiat og er avdekket gjennom plagieringskontrollverktøyet Ephorus og enkelte andre elektroniske verktøy, som f.eks. Devilry. Selv om de elektroniske verktøyene er til stor hjelp for å avdekke plagiat, må de suppleres med manuell kontroll.

I mange fuskesaker er det ingen tvil om at kandidaten har kopiert kilder i strid med reglene for sitering og referanser. Studentene har plikt til å sette seg inn i regelverket. Det er derfor bare helt unntaksvis at manglende kjennskap til reglene kan være unnskyldelig, slik at skyldkravet ikke anses for å være oppfylt.

Som den store hovedregel vil fusk i form av plagiat føre til annullering av eksamen og utestengning i ett eller to semester. Ved valg av reaksjon vil omfanget av plagiatet, skyldgrad og kandidatens erfaring ha stor betydning. Også andre momenter kan spille inn. Det anses for eksempel som et skjerpene moment dersom det er en annen students arbeid som er plagiert, særlig hvis dette kan føre til at også den andre studenten urettmessig blir mistenkt for fusk. Personlige forhold hos kandidaten påberopes ofte som en formildende omstendighet i slike saker, men det skal mye til før dette får betydning. Nemnda legger stor vekt på likebehandling.

Ulovlige hjelpemidler på eksamen er en annen hovedtype av fuskesaker. Høyesterett avsa i 2015 en dom (Rt. 2015 side 995) hvor det fremgår at fuskebegrepet i universitets- og høyskoleloven er strengt. Det å ha ulovlige hjelpemidler tilgjengelig på eksamensbordet, er fusk selv om kandidaten ikke har benyttet hjelpemidlene, men har lagt dem igjen ved en forglemmelse. Eksamen begynner ved bokkontrollen. Høyesterett la til grunn et strengt krav til aktsomhet. Høyesterett viste til at kandidatens eneste oppgave var å påse at de hjelpemidlene han hadde tilgjengelig, var i samsvar med regelverket. Høyesterett fant derfor at det var grovt uaktsomt av studenten å legge igjen ulovlige hjelpemidler selv om det skyldtes et øyeblikks uoppmerksomhet. Høyesteretts dom vil være retningsgivende ved nemndas avgjørelser i slike saker.